

ОШ „Коста Абрашевић”

Вукови пријатељи и непријатељи

Београд,
26. 11. 2010. године

Сандра Л. 8/3

Вук Стефановић Караџић (1787-1864) био је велики српски реформатор у области језика. Учествовао је у Првом српском устанку, а после његовог слома 1813. отишао је у Беч. Читав живот ће провести на релацији Беч – Београд.

Слика 1. Вук Караџић

Током дугогодишњег рада на осавремењивању српског језика и прикупљању народних уговорина, Вук је стекао бројне пријатеље и непријатеље. Пријатељи су му били Сава Мркаљ, Лука Милованов, Јернеј Копитар, Бранко Радичевић, Ђура Даничић, Његош и други, док су га многи подржавали у раду: разни певачи од којих је записивао народне умотворине, браћа Грим, Гете, Ранке, Сима Милутиновић Сарајлија... Вукови главни непријатељи били су Стефан Стратимировић, Милован Видаковић и Јован Хацић, мада је било још много оних који су били против Вуковог рада.

Пре одласка у Беч, Вук је био на лечењу у Пешти. Тамо је упознао Саву Мркаља и Луку Милованова. Мркаљ је био српски учитељ, монах и филолог¹, само пар година старији од Вука. Познат је по томе што је 1810. године написао тада веома актуелну књижицу о српској азбуци „Сало дебелог јера либо азбукопротрес“, у којој се залагао за реформу језика и правописа. Ово дело ће јако утицати на Вуков рад. Дело је писано азбуком од 26 слова, а не ранијом од 40. Ту се први пут помиње начело „Пиши као што говориш“. Иначе, фразу „Пиши као што говориш, читај како је написано“ први је користио немачки граматичар и филолог с краја 18. века, Јохан Кристоф Аделунг. И Лука Милованов је био књижевник и филолог, посебно се бавио правописом. Сматрао је да треба да се пишу само они гласови који се чују, што би значило да српски језик треба да има 30 слова. Неке од њихових идеја Вук ће прихватити у свом раду.

Вук је у Бечу упознао Јернеја Копитара, словеначког лингвисту и слависту. Он је уједно био и цензор² словенских и новогрчких књига. На његов подстрек Вук је почео да прикупља народне умотворине. Путовао је по Србији и записивао све што се у народу певало и говорило у посебним приликама. Тако је записивао и народне епске песме, које су у време сталних борби против Турака и за ослобођење Србије биле много певане. У томе су му највише помагали певачи тих песама: Тешан Подруговић, старац Милија, слепи Филип Вишњић, певачице Живана и слепа Јеца. Они су стрпљиво понављали песме које су говорили/гуслали да би их Вук записао. Наравно, нису сви певачи били подједнако добри. Вук је највише хвалио певање Тешана Подруговића јер је оно било јасно, концизно, без забуна и понављања.

Као Вуков пријатељ и сарадник, Копитар га је саветовао, подстакивао и подржавао на различитим пољима: да објави прву граматику српског језика, да прикупља а затим објави народне умотворине, да прикупља речи народног говора како би издао „Први српски рјечник“.

Копитар је у страним листовима писао о српској народној поезији, па чак и преводио на немачки језик. Међу заинтересованима за српски језик нашли су се немачки

¹ онај који проучава језик, који утврђује и описује језичке чињенице

² лице које прегледа приватну пошту (за време рата) и контролише књиге, часописе, писање штампе, позоришне и биоскопске комаде пре но што ће их одобрити или забранити да се приказују

књижевници Јохан Волфганг Гете и браћа Грим. Вук је имао поштовалаца других струка и занимања. Леополд фон Ранке је био немачки историчар, који се бавио и српском историјом, посебно 1804. о којој је написао дело „Српска револуција”, мада се бавио и многим другим темама из српске историје, а углавном све то на основу података добијених од Вука.

Највернији подржаваоци Вука у то време били су његов близак сарадник Ђура Даничић, затим песници Бранко Радичевић и Петар ИИ Петровић Његош. Они су 1847. штампали дела различитих жанрова и на тај начин доказали Вуковим противницима да је на простом, народном језику могуће писати и дела високе уметничке вредности. Тако је Бранко објавио своје „Песме” (лирика), Његош „Горски вијенац” (епско-филозофски спев), Ђура „Рат за српски језик и правопис” (научна расправа), објављен је Вуков превод „Новог завјета”. Покушавајући да побије тврдње својих противника, Вук је успео да придобије многе нове и младе присталице, будуће интелектуалце.

Слика 2. Јернеј Копитар

Слика 3. Ђура Даничић

Слика 4. Бранко Радичевић

Слика 5. Његош

Занимљива ствар је да су многи људи тога доба који су у почетку били Вукови сарадници, касније су му постали најљући противници. Такав је случај са Стефаном Стратимировићем, карловачким митрополитом. Он је новчано помогао издавање првог издања „Српског рјечника” 1818. године. Ипак, већ после првих Вукових књига, Стратимировић је дејствовао преко будимских власти да се онемогући штампање његових књига. Посебно се није мирио са Вуковом азбуком, због избацивања старих ћириличних слова и увођења слова **Ј** преузетог из латинице (то слово Стратимировић зове „нечастива јота”), сматрајући то напуштањем православља и покатоличавањем. Касније ће црквени представници замерати Вуку на увођењу простих/безобразних речи у други речник (1851).

Сличан случај је и са Јованом Хаџићем. Хаџић је био један од најистакнутијих Срба свога времена. Из богате породице, огромног образовања, правник по занимању, он је био оснивач „Матице српске” и „Летописа Матице српске”. У почетку је био присталица и сарадник Вуков. Године 1837. Хаџић издаје своју књижицу „Ситнице језикословне”. Хаџић је ту дао упутства за рад будућим граматичарима. Вук је потом написао свој „Одговор на ситнице језикословне”, у ком је замерио Хаџићу на слабом познавању народног језика и непринципијалности у писању. Вук и његове присталице су сматрали да Хаџић није компетентан да говори о језику и да језик којим је писао није могао служити као узор. Тај сукоб је потрајао скоро деценију, све до 1847. године када је Вук успео у својој замисли да народни језик постане књижевни. Сукоб између Вука Караџића и Јована Хаџића се коначно завршио интервенцијом Ђуре Даничића, који је у свом делу „Рат за српски језик и правопис” дао аргументе против писања старом азбуком и правописом, али исто тако је истакао и Хаџићеву нестручност у филологији рекавши да он није кадар да говори о том питању. Ово Даничићево дело било је од пресудне важности за пораз Јована Хаџића. Иако су он и његови следбеници поражени, одбојност према Вуковој реформи је и даље

постојала, па су тако Вукови противници у писању и даље користили старо писмо и правопис, али младо покољење српских интелектуалаца било је на Вуковој страни.

Милован Видаковић је још један од Вукових непријатеља. Он је био српски романописац. Био је један од најчитанијих писаца свога времена и жесток противник Вукових реформи. Први се романом професионално бавио и утврдио ову врсту књижевности код Срба оставивши за собом читаву школу писаца који су се угледали на њега. За узор су му служили немачки романи популарне књижевности. Бирајући пустоловне и егзотичне теме, Видаковић у својим делима тежи да разоноди, али уједно не одустаје од намере да васпита, те су његови романи пуни моралних и животних поука. Језик његових дела је извештачени руско-српски и Вук му највише на томе замера. На његове романе „Усамљени јуноша” и „Љубомир у Јелисијему” Вук је написао прве критике (рецензије) у српском језику. Критика је била усмерена на лоше пишчево познавање језика, мешавину старог, словенског и народног језика. Овај Вуков напад изазвао је буру у књижевности. Многи познати књижевници тога доба учествовали су у њој.

Слика 6. Стефан Стратимировић

Слика 7. Јован Хаџић Видаковић

Слика 8. Милован Видаковић

Док су многи велики умови у светској књижевности (Гете један од највећих) с поштовањем и уважавањем гледали на рад Вука Караџића, многи српски интелектуалци тога доба били су противници Вукови. Требало је много година, рада и труда да се усвоје Вукове реформе језика.

Литература:

1. личне белешке
2. www.sr.wikipedia.org

Фотографије:

1. www.google.com